

Mirosława Pałaszewska

Czytelnicy odpowiedzieli na apel Muzeum Niepodległości

Niepodległość i Pamięć 5/4 (13), 383-395

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Mirosława Pałaszewska

Czytelnicy odpowiedzieli na apel Muzeum Niepodległości

Na przełomie marca i kwietnia 1998 roku w większości dzienników i tygodników został opublikowany apel Muzeum Niepodległości *o przekazywanie lub udostępnianie pamiątek i dokumentów, które mogłyby wzbogacić przygotowywaną w Muzeum Niepodległości w Warszawie wystawę mówiącą o tradycjach i dorobku II Rzeczypospolitej.*

W ekspozycji zamierzamy ukazać dorobek Polski międzywojennej w różnych dziedzinach: gospodarki (m.in. Gdynia, COP), techniki, oświaty, nauki, kultury, sztuki, teatru, a także organizację życia politycznego, wychowawczą i patriotyczną rolę wojska, sprawy społeczne, narodowościowe, kształtowanie się postaw obywatelskich.

Na naszej wystawie, dzięki pomocy Państwa, nie może także zabraknąć materiałów składających się na zbiorowy portret Polaków lat 1918-1939 - pierwszego pokolenia po prawie półtorawiekowej niewoli, któremu było dane budowanie od podstaw całkowicie nowego, niepodległego państwa. (...) Poprzez naszą wystawę chcemy przybliżyć czasy i ludzi, dotrzeć do korzeni, podtrzymać pamięć, a także wzbudzić szacunek i refleksję o naszej narodowej przeszłości.

W apelu podano także informację, że eksponaty będą przyjmowane w okresie 20 kwietnia - 30 czerwca 1998. Jeszcze po upływie tego terminu zgłosiło się kilka osób, które przekazały swoje pamiątki, książki, czasopisma, pocztówki.

Apel wyszedł naprzeciw oczekiwaniom wielu osób. Odpowiedzieli na niego ludzie ze wszystkich stron Polski. Wiele osób ucieszyło się z możliwości przekazania cennych dla nich pamiątek rodzinnych do muzeum. Jerzy Jurkiewicz przekazując do naszych zbiorów jednodniówkę „Brzuchowice” wydaną z okazji 20 rocznicy wymarszu tamtejszej Drużyny Bartoszewskiej na pole walki napisał: *Doceniając unikatowy charakter tej jednodniówki zastanawiałem się, gdzie ją przekazać, by zachowała się „dla potomności” i właśnie Pański apel ten problem rozwiązał. Młode pokolenie - wnukowie b. członków drużyny, emocjonalnie nie interesują się historią swych przodków. (...) Dla „młodych” sporządziłem 6 egzemplarzy odbitek ksero - być może, że kiedyś sobie przypomną o dziadkach i swym wnukom zechcą pokazać, co oni robili w latach swej młodości.* Mieczysław Ostowski z Opola zadeklarował: *Chciałbym przekazać tę pamiątkę we właściwe i*

godne ręce. Hanna Bujak z Podgórza napisała: *Wysyłam drogie memu sercu pamiątki ciesząc się, że znajdują się w zbiorach Muzeum i ocaleją od zapomnienia*.

Na apel odpowiedziało około 100 osób. Zdarzało się, że ofiarowano nam materiały, które posiadamy w naszych zbiorach (zwłaszcza wydawnictwa). W kilku przypadkach ofiarodawcy przekazali kopie dokumentów. Pozycje te nie zostały omówione.

Interesujące materiały wypożyczyła Marianna Darmaszek z Warszawy: popiersie Józefa Piłsudskiego z mosiądzu wykonane po 1935 r. przez Józefa Cepucha, figurkę Józefa Piłsudskiego, dwie karykatury J. Piłsudskiego z teki Zdzisława Czermańskiego, nóż do papieru (na rękojeści płaskorzeźba głowy J. Piłsudskiego), pocztówka M. Nowickiego „Hołd dla wojska”, fotografie: Józef Piłsudski w mundurze marszałka, w tle prezydent I. Mościcki, zegarek z dewizką z wygrawerowaną dedykacją „Marszałek J. Piłsudski Józefowi Cepuchowi za pięknie wykonane godło państwowe z zachętą do dalszej pracy”.

Wanda M. Wieleżyńska z Gdańska podarowała naszemu Muzeum cenne pamiątki po swoim mężu płk. artylerii Zygmuncie Auguście Wieleżyńskim, uczestniku walk o Radzymin w 1920 roku: szablę oficerską, Krzyż *Virtuti Militari*, dyplom i Krzyż Niepodległości, Order Polonia Restituta, odznakę artyleryjską, miniaturkę odznaki „Obrońcom Kresów Wschodnich”, odznakę X-lecia, medal austriacki „Franz Joseph I V.G.G. Kaiser Oesterreich”, patent oficerski wystawiony 31 XII 1934, podpisany przez ministra spraw wojskowych J. Piłsudskiego, czapkę i furazerkę oficerską, pas oficerski skórzany, ostrogi, etui na lornetkę, kompas wojskowy, pierścień wykonany w obozie jenieckim a także fotografie przedstawiające M/S „Piłsudski”, Cmentarz Orląt we Lwowie, pogrzeb Marii Konopnickiej we Lwowie, zastępcę komendanta Gdyni kpt. Z. Wieleżyńskiego z dwoma oficerami (10 II 1931).

Jadwiga Osiecka-Karczewska z Krakowa wypożyczyła ponad 40 pozycji. Wśród nich znalazły się dokumenty: rozporządzenie Rady Obrony Państwa z 25 VIII 1920 o jednorazowej daninie na rzecz wojska, dokumenty ojca Ludwika Osieckiego, który całe życie poświęcił pracy w administracji państwowej w samorządzie terytorialnym: karta wojskowa, wojskowy ochotniczy arkusz ewidencyjny i wniosek o urlopowaniu ze służby wojskowej wystawiony w Lublinie w 1920 r., dyplom nadania Złotego Krzyża Zasługi po raz drugi za osiągnięcia w służbie państwowej z 11 XI 1936 podpisany przez prezesa Rady Ministrów Sławoja Składkowskiego, dyplom nadania Srebrnego medalu za długoletnią służbę z 3 I 1939, wniosek o nadanie Krzyża Zasługi, dyplom nadania odznaki Samodzielnej Pożyczki Narodowej z 27 II 1934 podpisany przez Wł. Raczkiewicza, pismo ministra spraw wewnętrznych Sławoja Składkowskiego o mianowaniu L. Osieckiego naczelnikiem Wydziału w V stopniu służbowym w Urzędzie Wojewódzkim w Tarnopolu z 17 VII 1928, zaproszenie na IX Targi Galicyjskie 16 VII - 16 VIII 1939, telegram nadesłany przez wicepremiera i ministra skarbu E. Kwiatkowskiego na ręce prezesa Targów Kalwaryjskich L. Osieckiego z życzeniami pomyślnego rozwoju z 11 VII 1934, zaproszenie na uroczystość wręczenia dyplomu honorowego obywatela m. Kalwarii Zebrzydowskiej 11 VII 1937, pismo informujące o wyborze w poczet członków Zarządu Głównego Towarzystwa Szkoły Ludowej z 17 VIII 1928, zaproszenie do udziału w pracach Komii-

tetu Obywatelskiego Popierania Budowy Muzeum Narodowego w Krakowie z 31 VII 1933 i odezwa tegoż komitetu do polskich obywateli z sierpnia 1933, zaproszenie na uroczystość powitania na dworcu kolejowym w Krakowie włoskiego ministra spraw zagranicznych 1 III 1939, zaproszenie do udziału w powitaniu króla, Rumunii Karola II na dworcu kolejowym w Krakowie 30 VI 1937, książkę L. Osieckiego *Samorząd terytorialny* oraz inne wydawnictwa (*Materiały na XIV nadzwyczajne zebranie walne członków Związku Miast Polskich 26-27 IV 1937, Sprawozdanie roczne z działalności Rady Głównej Opiekuńczej za czas od kwietnia 1940 do 31 marca 1941*).

Jadwiga Bratro z Warszawy wypożyczyła materiały dotyczące męża płk. Jana Bratro (1895-1951), począwszy od karty przynależności z 1 V 1913 roku, mocą której Magistrat król. stoł. miasta Lwowa stwierdza, że uczeń J. Bratro posiada prawo swojszczyzny w gminie miasta Lwowa, nominację komendanta plutonu 1-go Pułku w VI Batalionie na podporucznika z przydzieleniem do VI Batalionu, podpisaną 9 X 1914 roku przez Komendanta Głównego I Brygady Legionów Polskich Józefa Piłsudskiego i Szefa Sztabu Kazimierza Sosnkowskiego, dokumenty ze służby w 28 Pułku Strzelców Kaniowskich, po zaświadczenie Wojskowego Sądu Rejonowego w Katowicach o skazaniu go na karę 1 roku więzienia z 13 VI 1949 roku i pismo sekretariatu przydziałnego Sądu Najwyższego z lutego 1957 r. informujące, że Obywatel Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego nie znalazł podstaw do wniesienia rewizji nadzwyczajnej.

Materiały rodzinne wypożyczył także Piotr Choynowski z Warszawy. Są to przede wszystkim dokumenty Mieczysława Choynowskiego: poświadczenie o zrzeczeniu się obywatelstwa rosyjskiego i przyjęciu obywatelstwa polskiego wydane przed starostwo grodzieńskie 1 V 1922, umowa o pracę zawarta z International Mercantile Company w Katowicach 22 VI 1922, z Towarzystwem Zjednoczonej Żeglugi Polskiej S.A. z 16 IV 1923, zaświadczenie o zawarciu ślubu Mieczysława Choynowskiego wystawione przez Wydział Konsularny przy Poselstwie Polskim w Moskwie 3 VII 1930, dowód rejestracyjny wydany przez Urząd Wojewódzki Śląski w Katowicach 16 XII 1937, umowa o pracę dyrektora huty „Laura” w Siemianowicach wystawiona przez Zarząd Wspólnoty Interesów Górniczo-Hutniczych w Katowicach 31 XII 1937, pozwolenie (prawo jazdy) nr b-548 do prowadzenia samochodów na drogach publicznych RP wystawione w Katowicach 16 II 1938, zaświadczenie o prawie swobodnego przebywania na terytorium radzieckim (z ograniczeniami) wydane przez NKWD 29 VIII 1941, paszport RP wydany przez Poselstwo Polskie w Bejrucie 17 VIII 1945, zaświadczenie Delegatury Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej w Teheranie o pracy w charakterze kierownika referatu w Wydziale Rachunkowym z 30 III 1945, zaświadczenie Urzędu d/s Uchodźców Polskich o pracy w charakterze zastępcy kierownika i księgowego Ośrodka Polskiego w Baabdat w Libii z 20 X 1947. Wśród udostępnionych materiałów znalazł się też dowód osobisty Stefanii Choynowskiej wydany w Katowicach 2 X 1934, dwa czek wystawione przez Polski Bank Komunalny S.A. z 1 i 7 września 1939 roku oraz 15 fotografii z okresu międzywojennego i II wojny światowej przedstawiających Mieczysława Choynowskiego i jego rodzinę.

Hanna Józefiak z Bydgoszczy udostępniła dokumenty i fotografie związane z działalnością swojej matki Ireny Antoniny Turalskiej, pomocnika starostwa powiatowego w Rypinie: dyplom brązowego Krzyża Zasługi (za zasługi w służbie państwowej) wystawiony 11 XI 1937 i podpisany przez Prezesa Rady Ministrów Felicjana Sławoja Składkowskiego, dyplom Medalu za Długoletnią Służbę wystawiony w Toruniu 23 V 1938 i podpisany przez wojewodę pomorskiego Władysława Raczkiewicza. W przekazie znalazło się kilka interesujących fotografii z okresu międzywojennego: klasa wstępna w szkole w Humaniu (rok szkolny 1918/1919), pamiątka z przyrzeczenia skautowego składanego 13 V 1920 roku we Włocławku, tableau Szkoły Przemysłowo-Handlowej Żeńskiej im. królowej Kingi w Płocku rok 1932-1937 wykonane w Foto-Salonie w Płocku, Sąd Apelacyjny w Lublinie (około 1937 roku), sala sądowa w Sądzie Okręgowym w Płocku (ok. 1930-1933), członkowie Patronatu więziennego w Płocku (ok. 1931), fotografia grupowa wykonana z okazji inauguracji Legionu Młodych (Związku Pracy dla Państwa) w Brodnicy 5 V 1932. Udostępniono także komplet pocztówek wykonanych w 1935 roku przez Wydawnictwo Wydziału Wykonawczego Komitetu Budowy Kopca Józefa Piłsudskiego „Pamiątka budowy Kopca Józefa Piłsudskiego Kraków Sowiniec 1935, 1936” (fotografie wykonane przez St. Kolowca: Model kopca, fragment budowy kopca: kopaczka przy pracy, ochotnicy przy pracy, widok z Sowińca na Kraków, widok na Sowiniec od strony Krakowa, Zamek Królewski na Wawelu, fotografia Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego. Dwie pocztówki posiadają okazjonalny stempel z datownikiem przystawiany na pocztówkach dla osób sypiących kopiec: Komitet Budowy Kopca Józefa Piłsudskiego. Wydział Wykonawczy w Krakowie, 28 września 1935. Wzbudzi zainteresowanie na pewno także foto polskiej drużyny piłki nożnej na olimpiadzie w Paryżu w 1924 roku. Zawodnicy ubrani są w białe koszulki z wizerunkiem orła. Ciekawą dla współczesnego czytelnika może być broszura „Przepisy o noszeniu strojów i odznaczeń w święta 3 maja i 11 listopada oraz podczas przyjęć i wystąpień” wydana w 1937 roku.

Ignacy Kruszewski z Warszawy wypożyczył kolekcję odznak i odznaczeń, m.in. Krzyże Armii Ochotniczej (kawalerii i artylerii), Krzyż Walecznych, kopię Krzyża Litwy Środkowej (Wilno 9 X / 19 XI / 1920), medale „Za długoletnią służbę”, krzyż „Obrońcy Ojczyzny 1918-1921”, Krzyż Niepodległości z Mieczami, medal „Polska swemu obrońcy”, odznaki: Korpusu Ochrony Pogranicza, Frontu Litewsko-Białoruskiego 1919-1920. 1 pułku strzelców konnych, 1 pułku ułanów krechowieckich, 19 pułku ułanów wołyńskich, 18 DP gen. Krajowskiego, 3 pułku strzelców konnych 1807-1921, orzełek oficerski z końca lat trzydziestych, orzełki żołnierskie, orzełek hallerowski, foto zbiorowe oficerów II Rzeczypospolitej (wśród nich gen. Janusz Rómmel, Henryk Dobrzański)

Ignacy Korcozowicz przekazał naszemu Muzeum na własność materiały związane z działalnością ojca - też Ignacego, starosty w Słonimie w latach 1921-1925, w Ostrołęce w latach 1925-1926: zdjęcie Ignacego Korcozowicza z rodziną, otwarcie mostu, Bendzinowszczyzna 28 IX 1924, budynek starostwa w Ostrołęce, most na Narwi w Ostrołęce, poświęcenie szkoły w Troszynie, założenie straży pożarnej w Laskach pow. ostrołęcki, pamiątkowe zdjęcie z przedstawienia teatralnego w 1922 r., 4 fotografie z wizyty prezydenta S. Wojciechowskiego w

Słonimie w 1923 r. (na dwóch z nich widoczny także wojewoda nowogrodzki Władysław Raczkiewicz). Wśród materiałów podarowanych muzeum znalazła się także *Księga pamiątkowa 4 Szwadronu 4 Pułku Ułanów Zaniemeńskich „Dzieci Kujawskich z 1929 r.*

Izabela Korowaj z Gdańska przekazała w darze dyplom do odznaki „Krzyż POW” nadany 6 VIII 1919, dyplom odznaki pamiątkowej Więźniów Ideowych przyznany internowanemu przez Austriaków Władysławowi Cierpiłowskiemu 31 XII 1931 i podpisany przez Józefa Piłsudskiego, 4 banknoty o nominale 5 zł polskich (złożono na polskie cele wojskowe) z 1916 r., reprodukcje fotografii Władysława Cierpiłowskiego, jego brata Edwarda i Leona Zwolińskiego w mundurach, śniadanie w Chełmie Lubelskim z 1920 r. (m.in. przy stole marszałek J. Piłsudski i gen. E. Rydz-Śmigły).

Natalia Pietraszek z Rzeszowa zdecydowała się przekazać dokumenty ojca Walentego Kupiszewskiego: świadectwo moralności wydane przez naczelnika gminy Stobierna 19 I 1933, świadectwo złożenia egzaminu na czeladnika Rzeszów 31 X 1928, świadectwo przynależności (potwierdzenie prawa swojszczyzny w gminie Jasienica) 19 I 1933, świadectwo ukończenia Szkoły Podoficerskiej Oddz. Służby Lotnictwa Poznań – Golęcín 1 V 1929, fotografie wykładowców i słuchaczy Szkoły Podoficerskiej O.S.L. 1929, lotnika z modelem samolotu dwupłatowego na tle hangaru oraz warsztatów Szkoły Podoficerskiej Mechaników Samolotowych w Bydgoszczy, lotniska w Łodzi oraz fotografię Stanisława Waluszkiewicza w mundurze. Z okresu II wojny światowej pochodzi pokwitowanie wpłaty na rzecz jeńców wojennych z 4 III 1942.

Marian Hoffman udostępnił materiały związane z uruchomieniem 24 IV 1923 r. pierwszego poważnego obiektu przemysłowego, zrealizowanego w wolnej Polsce - Elektrowni Wodnej „Gródek” na rzece Wdzie na terenie dzisiejszego województwa bydgoskiego: fotografie (widok elektrowni „Gródek”, uroczystość otwarcia elektrowni z udziałem prezydenta Wojciechowskiego i inż. Alfonsa Hoffmana, twórcy i dyrektora elektrowni, elektrownia w Żurze powyżej Gródka, uruchomienie elektrowni w Żurze przez prezydenta S.Wojciechowskiego), akwarelę Kazimierza Bierońskiego „Hala maszyn w elektrowni wodnej Żur”, album z dokumentacją budowy elektrowni „Gródek” z lat 1919-1920 oraz cennik na grzejniki elektryczne Pomorskiej Elektrowni Krajowej „Gródek”.

Antoni Zasada podarował do zbiorów muzeum legitymację żołnierza 2 Pułku Ułanów Grochowskich a następnie gospodarza na 26 hektarach Stanisława Zasady do Krzyża Virtuti Militari i jego legitymację z obozu internowania na Węgrzech w 1940 (na nazwisko Antoni Skiba), odznakę Orłąt Lwowskich, 21 fotografii z lat 1919-1964.

Interesujące fotografie rejestrujące dorobek II Rzeczypospolitej przekazał Kazimierz Knopkiewicz z Gdańska. Na jednej uwieczniono wizytę prezydenta St.Wojciechowskiego w elektrowni Rutki k. Kartuz z 1923 roku, na drugiej przyjazd prezydenta I.Mościckiego do Kartuz w 1927 roku.

Marek Piekarczyk z Krakowa podarował fotografie związane z działalnością jego dziadka inżyniera Władysława Friedleina zasłużonego dla odbudowy kolei państwowych, odznaczonego m.in. Krzyżem Oficerskim OOP. Fotografie przedstawiają m.in. wagony piwne dla browaru lwowskiego (Sanok, fabryka Ziele-

niewskiego 15 II 1925), wizytację Fabryki Wagonów L. Zieleniewskiego w Sanoku przez wicepremiera prof. inż. Kazimierza Bartla i komisję kolejową Sejmu RP w 1927 roku, próbną jazdę pierwszego wagonu motorowego (foto wykonane na stacji w Krakowie), jeden z pierwszych wagonów składów elektrycznych eksploatowanych do dzisiaj. Fotografie przedstawiającą odbiór wagonu pocztowego czteroosiowego w kwietniu 1932 roku w Sanoku udostępniono jako depozyt.

Znaczki i dokumenty przywiózł Henryk Niedzielski z Dąbrowy Górniczej. Podarował do muzeum znaczki kwestowe i okolicznościowe, znaczki metalowe (Powszechna Wystawa Krajowa Poznań 1929, Pożyczka Narodowa, Pamiątka z budowy Kopca J. Piłsudskiego na Sowińcu, LOPP), 7 banknotów polskich z lat 1929-1923, 2 obligacje na sumę 100 zł z 1935 roku, obligacje Pożyczki Dolarowej na sumę 5 dolarów z 1931 roku oraz bilet skarbowy 5% z 1922 roku.

Jadwiga i Regina Niewiadomskie z Warszawy przekazały w darze 8 fotografii rodzinnych, proporzycyk ułański 108 Pułku Ułanów, orzełek metalowy, odznakę KOP, odznakę „Za ofiarną służbę” 9 XII 1931, Srebrny Krzyż Zasługi, 4 miniaturki odznaczeń Polska Swemu Obroncy z 1920 r., Srebrny Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia, Za długoletnią służbę.

Gerard Połozynski z Pruszkowa podarował materiały i dokumenty Olgierda Dewitza, m.in. dyplom ukończenia Wydziału Prawa na Uniwersytecie Józefa Piłsudskiego w Warszawie z 7 VI 1938, zaświadczenie wydane przez obóz „Beskid” Polskiej YMCA 23 VIII 1927, pamiątki rodzinne Heleny i Kazimierza Rytłtów: komplet negatywów i fotografii przedstawiających wyjazd z Guer pod Coetquidan Francji na wojnę 17 IV 1940, 10 fotografii Henryka Rytłta w mundurze z lat międzywojennych i okresu II wojny światowej, koperta ze stemplem: Armia Polska. Komenda Obozu pod Coetquidan-Bellevue Horbihan 24.05.40, a także pamiątki Józefa Koseckiego: 12 fotografii przedstawiających III Drużynę Szkoły Podoficerskiej Samodzielnego Dywizjonu Artylerii Przeciwlotniczej w Grodnie i w Brześciu nad Bugiem, ćwiczenia rezerwy 2 D.A.Pl, Grodno, X-XI 1932, pamiątka I popisu gimnastycznego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Białej Podlaskiej 12 V 1920.

Maria Klockowska z Koszalina spośród materiałów rodzinnych zdecydowała się przekazać dokumenty Jana Petera: akt uznania obywatelstwa z 1922, pismo prezesa Sądu Apelacyjnego w Lublinie przyznające prawo do Medalu Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości z 1929 r., dyplom nadania Odznaki Powstańczej z 5 III 1931, dyplom brązowego Medalu za Długoletnią Służbę z 1938 r., legitymację do Krzyża Powstańców Wielkopolskich, legitymację członkowską Legii Powstańców Śląskich, oraz książeczkę legitymacyjną Ludwika Klockowskiego z 8 kompanii Strzelców Wielkopolskich z 1919 r.

Z Koszalina pochodzi też Jan Klepuszewski, który podarował swoją fotografię wykonaną w styczniu 1938 r. na kursie sekcyjnych organizacji „Strzelczyk”. Przekazał także do muzeum materiały działacza społecznego na wsi wołyńskiej, prezesa Kółka Rolniczego w Wodniku-Żerteżu Adolfa Siedleckiego: dwie legitymacje członka rzeczywistego Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej (1934/35, 1937/38), kartę wstępu na trybunę w czasie defilady wojskowej w Lucku, świadectwo Państwowej Odznaki Sportowej z 1935 r.

Jerzy Jurkiewicz oprócz wspomnianej wyżej jednodniówki „Brzuchowice” подарował odznaki „Obrońcom Kresów Wschodnich 1919” i „Za wierną służbę Ż.P. 1918-1921”.

Mieczysław Nowakowski z Żyrardowa wypożyczył na wystawę Dyplom Orłąt Lwowskich nadany Józefowi Nowakowskiemu, legitymację nadania Krzyża Walecznych Józefowi Nowakowskiemu, jego fotografię w mundurze wojskowym, fotografie: komendanta oddziału Hallerczyków kpt. Henryka Lisowskiego z 1936 r., uczestników wojny polsko-bolszewickiej (2 szt.), zjazd ochotników wojennych z Żyrardowa w Wilnie w 1938 r. (2 szt.), ułana 1 pułku Ułanów Krechowickich, żołnierza 1 pułku piechoty Legionów, cmentarza żołnierzy polskich poległych w czasie wojny polsko-bolszewickiej na Rosie w Wilnie.

Jadwiga Majewska z Warszawy zdecydowała się wypożyczyć dowód osobisty akademicki Uniwersytetu Warszawskiego Marii Biegańskiej z lat 1929-1933, dokumenty Edwarda Jaworskiego: legitymację do odznaki Gwiazda Przemysła z 1920 r., dyplom nadania Krzyża Legionowego z 1927 r., dyplom do Krzyża Niepodległości z 1931 r., dyplom do Brązowego Krzyża Zasługi z 1931 r., dyplom do Brązowego Krzyża Zasługi nadanego po raz drugi w 1938 r., dyplom do Srebrnego Medalu za Długoletnią Służbę z tego samego roku oraz dyplom Towarzystw Broni Legionisty Edwarda Jaworskiego za dzielność i pamięć przebytych bojów 1915-1918.

Renata Michaluk z Warszawy udostępniła materiały reklamowe i zdjęcia dotyczące Fabryki Kotłów Parowych i Konstrukcji Żelaznych Jan Makarewicz (m.in. folder reklamowy, dyplom Ministra Przemysłu i Handlu zawierający dowód nadania srebrnego medalu na wystawie przemysłu metalowego i elektronicznego w Warszawie 12 VI 1938, dyplom przyznania srebrnego medalu na Międzynarodowej Wystawie Sanitarno-Higienicznej w Warszawie w 1927 roku, fotografia pierwszej kuchni parowej w wojsku, album ze zdjęciami przedstawiającymi zainstalowane kotły parowe w kuchniach wojskowych).

Eleonora Kasznica z Warszawy wypożyczyła fotografię dominikanina Krzysztofa Kasznicy, uczestnika Powstania Warszawskiego, odznaczonego Krzyżem Walecznych, fotografię Jana Kasznicy z 1939 r. oraz dokumenty i materiały adwokata profesora prawa Stanisława Kasznicy (1908-1948), założyciela Związku Jaszczurczego, jednego z przywódców Narodowych Sił Zbrojnych, skazanego na śmierć 2 III 1948 (wyrok wykonano w maju 1948): dwie fotografie Stanisława Kasznicy na ćwiczeniach wojskowych w 1939 r. i z 1947 r. wykonaną w więzieniu. Ponadto udostępniła kartę wstępu na rozprawę przeciwko Kasznicy Stanisławowi i innym 11 II 1948 wydaną na jej nazwisko przez Rejonowy Sąd Wojskowy w Warszawie, prośbę więźnia S. Kasznicy do płk. J. Różańskiego z 20 VIII 1947 o zezwolenie na podjęcie z depozytu 200 zł i korzystanie z biblioteki więziennej oraz książkę St. Kasznicy *Polskie prawo administracyjne*, Poznań 1946.

Krystyn Przeździecki udostępnił dokumenty prezesa oddziału Związku Legionistów w Lublinie Eugeniusza Przeździeckiego, m.in. legitymację Odznaki Strzeleckiej z 1933 r., rozkaz o udziale 1 Pułku Ułanów Legionów Polskich im. J. Piłsudskiego w pogrzebie płk. Władysława Beliny-Prażmowskiego w Krakowie 19 X 1938, dwie laurki imienninowe od legionistów z 1933 i 1935 r., decyzja wojewody lubelskiego o przyznaniu mu Medalu Dziesięciolecia Odzyskania Nie-

podległości z 2 V 1929, broszurę *XIV Zjazd Legionistów 8 VIII 1937 Kraków*, fotografie: gmach Banku Polskiego w Lublinie, sypanie Kopca Marsz. J. Piłsudskiego na Sowińcu w Krakowie, kopanie rowów przeciwlotniczych w Lublinie w 1939 r.

Cztery fotografie z lat 1937-1939 przedstawiające członków Sądu Najwyższego w Warszawie opisane przez aplikanta Zdzisława Gorzelańczyka podarowała Anna Maria Rządowska-Adamczyk z Wrocławia.

Fotografie z wizyty generała Tadeusza Kutrzeby w Niemczech w 1935 roku (gen. Tadeusz Kutrzeba w Bremie, na pancerniku „Schleswig-Holstein” w Berlinie i Poczdamie) podarowała Anna Szczawińska z Cieszyna.

Zbigniew Walentyński z Warszawy przekazał w odpowiedzi na apel ponad 70 fotografii, które pochodzą nie tylko z okresu międzywojennego, ale z II wojny światowej. Są to głównie fotografie żołnierzy (grupa wojskowych ze Lwowa, Kazimierz Loesch, oficerowie III Dywizji Piechoty w Edynburgu, żołnierze Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie). Wśród darów znalazły się też różne dokumenty z lat 1939-1946.

Bohdan Aust z Łodzi przywiózł i podarował 30 fotografii rodzinnych oraz publikacje wydane w Chyrowie (śpiewnik *Lutnia nasza*, oraz „Przegląd Chyrowski” z 1924 i 1925 roku).

8 fotografii ze zbiorów rodzinnych ofiarował Stefan Kowalski z Warszawy. Są to przede wszystkim portrety braci Franciszka i Zygmunta oraz Aleksandra Kowalskich, którzy byli jeńcami w obozie w Kozielsku i po akcji wymiany jeńców trafili do obozu w Niemczech unikając śmierci.

Na pewno ciekawym przekazem jest album - kronika rodzinna podarowany przez Andrzeja Baczewskiego z Warszawy.

28 dokumentów dotyczących legionisty Jerzego Leona Rylskiego to dar Wojciecha Babickiego z Warszawy, m.in. poświadczenie służby z lat 1924, 1931, 1935, zaświadczenia legionowe z lat 1929, 1936, dokumenty związane z pracą zawodową, 2 legitymacje członkowskie, legitymacje do Krzyża i Medalu Niepodległości, foto J. Rylskiego i jego portret konturowy „Pamiętka z Krynicy” z 1952 r.

Daniela Zborowska z Warszawy przekazała paszport Marii Cybulskiej wydany przez konsulat w Batumi 22 XII 1920 r. i zaświadczenie stwierdzające, że Franciszka Janicka jako wdowa po weteranie powstania 1863 r. jest upoważniona do dożywotniej pensji, wystawione 5 V 1920 r. w Warszawie.

W przekazie Marii Grzelak ze Skierniewic znalazły się książki. Przesyłka nadeszła pod koniec sierpnia. Ofiarodawczyni pisała: *Zdaję sobie sprawę, że sprawa moja jest już przeterminowana. Ciężka choroba męża i jego śmierć są przyczyną, że dopiero teraz spełniam jego ostatnią wolę i przesyłam kilka książek, wydanych w międzywojennym okresie RP. Mam nadzieję, że trafią one w odpowiednie ręce i być może jeszcze się komuś przydadzą jako materiał historyczny, a nie „pójdą na makulaturę”*. Muzeum otrzymało 13 książek i kilka numerów prasy archiwalnej: M. Wańkowicz: *C.O.P. Ognisko sity - Centralny Okręg Przemysłowy*, Warszawa 1938 „Rój”; *Opowieści legionowe.*; L. Staff: *Żywiący się w locie*, Warszawa 1922; J. Piłsudski: *Pisma, mowy, rozkazy, t.3.* Warszawa 1930; J. Piłsudski: *Rok 1920*, Warszawa 1927; T. Jura: *Jak wojował Piłsudski na Polskę i o*

wojnie światowej; K. Wojnar: *Zmartwychwstanie Polski, jej przeszłość i warunki rozwoju w przyszłości na tle wojny światowej*, Kraków 1919; *O znaczeniu polityczki narodowej*, Warszawa 1935; J. A. Gałuszka: *Biesiada kameleonów*; M. Bogusławska: *Niedola Polaków przed wielką wojną*, Warszawa 1920; *Księga pamiątkowa tygodnia bandery. Rok 1925*; „Czaty. Pismo poświęcone zagadnieniom ochrony granic”. 1927 nr 3-24.

Grzegorz Łojak wypożyczył 24 odbitki fotograficzne dotyczące życia i działalności Korpusu Kadetów nr 1 Marsz. J. Piłsudskiego we Lwowie oraz 5 wydawnictw dotyczących historii korpusu.

Henryk Czekajewski z Warszawy przekazał 4 pocztówki poczty polowej z 1920 roku z rysunkami antybolszewickimi.

Fotografię pracowników na tle parowozu wyprodukowanego przez Zakłady H. Cegielskiego w Poznaniu podarował Wojciech Gawkowski z Nowej Dęby.

Jadwiga Poprzedzka z Warszawy udostępniła dokumenty i fotografie Teodora Puchalskiego: powołanie do wojska z 16 VII 1914 (druk w języku rosyjskim), książeczkę wojskową, przepustkę wydaną przez Szpital Wojskowy w Ciechanowie 2 I 1921 r., świadectwo o zaszczepieniu ospą z 1918 r., zaświadczenie wydane przez zarządzającego składem aptecznym Korpusu Polskiego w Bobrujsku z 24 IV 1918, przepustka wydana przez Twierdzę Bobrujsk 10 VI 1918, książeczkę żołdu, kartę poboru i zwrotu wyekwipowania, 10 fotografii z okresu I wojny światowej.

Piotr Śliżewski z Warszawy wypożyczył dwie fotografie Waławy Śliżewskiej w mundurze z 1919 i 1921 roku, fotografię grupową pracowników MSZ z 26 XI 1922 roku, fotografię plutonu żandarmerii wojskowej w Kolnie (1919-1921), laurkę okolicznościową z okazji ślubu Waława i Kazimierzy Śliżewskich z 1928 r. oraz paszport dyplomatyczny Kazimierzy Śliżewskiej z 1931 r.

Rodzinne pamiątki wypożyczył także Zenon Matraszek z Kutna: Krzyż *Virtuti Militari* przyznany osadnikowi wojskowemu z osady Nowosiółki pow. Wołkowysk Pawłowi Matraszkowi, jego medal *Za Front Łotewski*, krzyż *Za Front Litewsko-Białoruski* 1919-1920.

Michał Chelkowski z Gorzowa Wielkopolskiego przekazał album z wycinkami prasowymi dotyczącymi rodu Chelkowskich w życiu obywatelskim i państwowym w latach 1918-1939.

Na apel odpowiedziała Joanna Ronikier z Gliwic. *Z obszernych i niezwykle ciekawych zbiorów mojej Matki Zofii Szydłowskiej, działaczki niepodległościowej i społecznej niewiele dość przypadkowych rzeczy zostało, będących na przechowaniu u znajomych a tylko częściowo oddanych (legitymacje, order, pisma urzędowe, rękopisy artykułów itp.). Matka została w 1944 r. aresztowana i zgładzona przez Gestapo*. Przekazała do muzeum międzywojenne wydawnictwa Związku Peowiaczków, Towarzystwa Przyjaciół Związku Strzeleckiego, Stowarzyszenia Peowiaczek, Niezależnego Klubu Kobiecego.

Jan Palichleb z Warszawy podarował swoją legitymację Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej z 1935 r. i odznakę II stopnia Przysposobienia Wojskowego z 1937 r.

Kazimierz Mikos z Warszawy wypożyczył 2 fotografie: Józefa Piłsudskiego w towarzystwie Władysława Beliny-Prażmowskiego i Kazimierza Sosnkowskiego oraz ojca Józefa Mikosa sprzed 1933 roku.

Hanna Bujak z Podgórza przekazała m.in. *Statut Koła Gospodyń Wiejskich jako koła specjalnego z 1919 r.*, E. Maliszewskiego: *Z dziejów Pomorza Polskiego; Na straży praw kobiety. Pamiętnik Klubu Politycznego Kobiet Postępowych 1919-1930*, „Dziennik Ustaw” 1919 nr 16-29, „Harcierz. Tygodnik młodzieży harcerskiej” 1919 nr 5, 6.

Z Opola odpowiedział Mieczysław Ostowski przekazując dwa tomy wydawnictwa *Budownictwo wojskowe 1918-1935. Historia, przepisy, zasady, normy*, Warszawa 1935. *Muzealno-bibliofilską wartość tego albumu - pisał ofiarodawca - wykracza poza zakres czysto militarnych informacji, bowiem jest dokumentacją techniczną, historyczną oraz zbiorem faktograficznym zawierającym liczne fotografie, plany, ilustracje różnych obiektów już nie istniejących lub utraconych po 1945 r.* Ryszard Skarżyński z Gdańska podarował 9 numerów tygodników międzywojennych „As”, „Kino”, „Na Szerokim Świecie” z lat 1935-1937, a Eugeniusz Paduch z Warszawy nr 31 „Wiarusa” z 1937 poświęcony stosunkom polsko-rumuńskim. Jerzy Lisiak z Puszczykowa przesłał w darze odbitkę fotografii Jana Kiepurę wykonaną w Krynicy w 1935 roku.

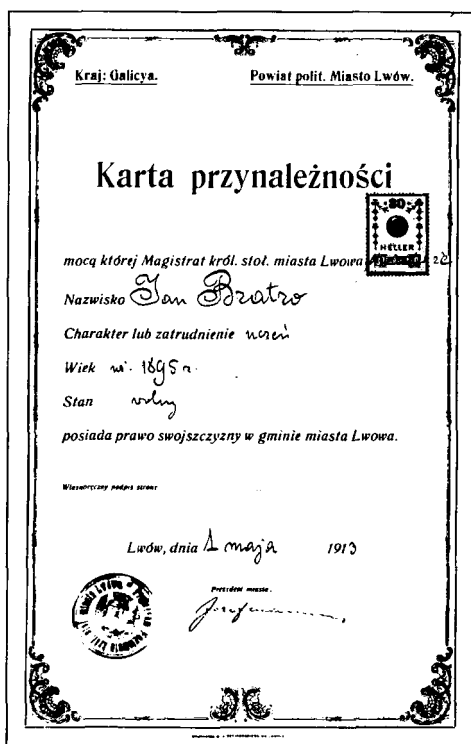
Z Olsztyna na apel odpowiedziała Maryna Okęcka-Bromkowa przekazując swoją książkę *Sekretarzyk babuni* wydaną w 1994 roku. Z tego samego miasta Irena Ewa Rutkowska udostępniła fotografie rodziny Rutkowskich w Rydzaricach (zdjęcia międzywojenne i zdjęcie współczesne domu rodzinnego), a także trzy fotografie VI Pułku Ułanów Kaniowskich w Stanisławowie (m.in. Jan Fr. Rutkowski), żołnierzy Kampanii Zamkowej Prezydenta RP, w której odbywał służbę Jan Fr. Rutkowski od wiosny 1935 do września 1936 roku.

Irena Błońska z Bytomia wypożyczyła „Magasin des Nations” wydany przed 1939 rokiem.

Chęć wypożyczenia materiałów po ojcu znanym historyku literatury profeso-rze Julianie Krzyżanowskim zgłosiła Magdalena Dziedzińska z Warszawy. Za-ofiarowała do wypożyczenia fotografie Ojca w mundurze, naramiennik munduru, zdjęcie statku „Jarosław”, który 1 VII 1920 r. przywiózł 1300 żołnierzy i oficerów dywizji syberyjskiej płk. Czumy do Gdańska oraz przedwojenne wydanie *Historii literatury polskiej*. Maria Poćwiardowska z Sopotu przekazała niemieckie wydawnictwo NSDAP prezentujące polskie dokumenty z przedednia II wojny światowej wydane w Berlinie w 1940 r. „Polnische Dokumente zur Vorgeschichte des Krieges”.

Na apel odpowiedzieli też Polacy mieszkający za granicą. Ks. kanonik Antoni Kapuściński z Nottingham w Anglii przekazał za pośrednictwem Gerarda Połozynskiego czasopisma z lat 1956-1995 wydawane w Anglii: „Przegląd Kawalerii i Broni Pancerniej”, „Biuletyn Koła Lwowian”, „Kwartalnik Kresowy”, „Spadochron”, „Saper”, „Goniec Karpacki”, „Ułan Karpacki”.

Nie sposób ocenić ważności podarowanych i udostępnionych materiałów. Są cennymi pamiątkami rodzinnymi, niejednokrotnie pieczołowicie przechowywanymi w latach II wojny światowej. Jesteśmy bardzo wdzięczni za każdą pozycję i cieszy nas zaufanie, jakim obdarowali nas ofiarodawcy.

Karta przynależności wydana Janowi Bratro przez Magistrat Król. m. Lwowa 1 maja 1913 r.

Wizyta Prezydenta RP Stanisława Wojciechowskiego i wojewody nowogródzkiego Władysława Raczkiewicza w Słonimie, 1923.

Dyplom nadania Janowi Peterowi odznaki powstańczej wystawiony przez Związek b. Uczestników Powstań Narodowych, 1931.

BRATERSKA ZOODA
SILY NAM DODA

BRZUCHOWICE

W PRACY I WALCE
O NIEPODLEGŁOŚĆ

1911 - 1914

1915 - 1934

Brzuchowice, 12 sierpnia 1934.

Ku uczczeniu dwudziestej rocznicy wymarszu
Drużyny Bartoszewskiej brzuchowickiej
na pole walki.

Witamy Was!

Witamy Was sercem — my waszyscy, zamieszkałi na terenie, z którego wyzłiście na zew Wodza, by spełnić bez szrenian obowiązek nad obowizki, nosząc w darte sily, krew i życie.

Witamy Was i przyślicia — my do serc, wyślicianych nieklamana duma na nuył, że czynnem, który oprzemienia czoła Wasze aureolą spełnionego obowizku, dodałiście blasku i znaczenia skromnemu osiedlu, którego jesteśmy niezaskasani.

Druh Bartoszewy, nie mając przed luty karabinu, chwycił również za kosa, prostując ją, jak to czynił Bartosz, pod Raclawicami, ściekał ją w garści i wierzyl święcie, że kosa w rękę zapalonego Polaka starczy za armię.

Wierzyl — czarowne słowo — wierzyl, więc zamiar przemienił w czyn, porażkę na zwycięstwo i w towarzysyalnie rycerzy — kolegów budował Polskę!

Słyszycie? Owa Polska ukochana, duka, bo od Baltyku do podnóże niebotycznych Tat i Karpat, od krwawych granic Śląska i Pomorza do romantycznych puszcz Polesia, do urodzajnych akib czarnoziemia podolskiego i rozległego Wołynia, gdzie skowronki błądzą nieustannie, pieśń dziękczynną za naszą wolność.

Hej, Wy, roztarli po całej Polsce spadkobiercy hasel wolnościowych, czy zasianowiliście się kiedyś nad ogromem zasieg owego legionu dobroczynców znanych i nieznanych, dążącego z tradycyjną kosa, lub wyszerzoną szabłą, po siemi polskiej od zachodu na wachód, od północy na południe i w dzień i w noc i w deszcz i w mróz, a zawsze po bloce i śniegu, zawsze po grudach, zawsze z zapartym oddechem?

Hej, hej, waszak w tym legjonie, w operach krwi i huk armat, w rozsypane granatów i światła kul błakaly się widma Waszych ciał!

Waszak i Wy dźwigniliście Polskę z martwych, Wy, nasi Goście szczeni, chluba Brzuchowic!

Cześć Wam! Bądźcie dumni, jako i my, nieważkozy Brzuchowic, ale nie ustawiamy się w jednym szeregu z Wami, bośmy za mali.

Wasze czyn to oflara, nasza myśl oklaskiem; myślimy jednako, ale zasługa po Waszej stronie, Drużyniacy Bartoszewi, dźdę Czyno. Witamy Was i dziękujemy Wam niezliczonej falandze Waszych kolegów za królowski dar, za wolną Ojczyznę, za nadzieję, która nas zapewnia, że Polska stanie się małą, kochającą swoje dzieci.

Jednodniówka "Brzuchowice" 12 sierpnia 1934

Wizyta gen. Tadeusza Kutrzeby na pancerniku "Schleswig-Holstein" w Bremie, 1935.

Zlot ochotników Armii Polskiej w Wilnie 10 IX 1938. Przemawia wojewoda wileński Ludwik Bociański, w środku stoi gen. Bronisław Bohatyrewicz.

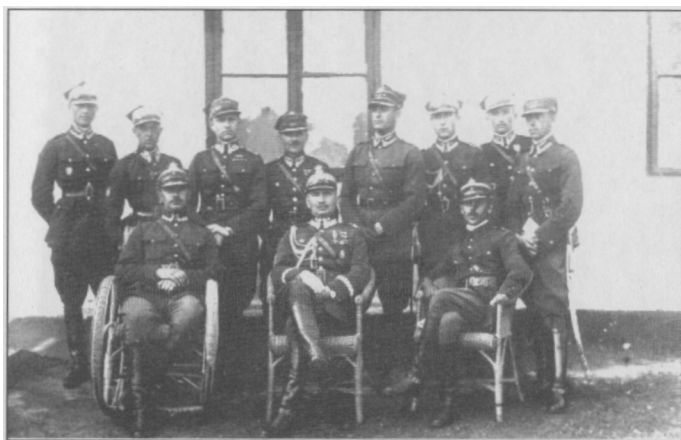

Foto zbiorowe oficerów II RP. Siedzi: pośrodku gen. Juliusz Rómmel, w II rz. 3 od prawej Henryk Dobrzański.